

استانفورد جی. شاو

نگاهی به کتاب

تاریخ امپراطوری عثمانی و ترکیه جدید

تاریخ امپراطوری عثمانی

ترکیه جدید

۱۲۸۰-۱۳۲۵

محمد سعید رمضان زاده

● ابوالحسن مبین

سال ۱۹۷۰ میلادی سردبیری آن را به عهده داشته است. او کتاب را با استفاده از یاری و کمک همسرش ازل کورال شاو که متولد ترکیه است و هم‌اکنون پژوهشگر و دانشیار تاریخ‌دانشگاه کالیفرنیا در لس‌آنجلس می‌باشد، تهیه کرده‌است.

مؤلف و یا در واقع مؤلفان کتاب به طرز دقیقی روند ظهور و شکل‌گیری و سپس شکوفایی و قدرت‌نمایی و سرانجام انحطاط و سقوط این امپراطوری و سپس تاسیس دولت جدید ترکیه را مورد بررسی و تحقیق قرار داده‌اند. همچنین ویژگی‌های این امپراطوری و نقاط ضعف و قوت آن به‌مراه بررسی تشکیلات و نظام اداری، سیستم مالی و قضائی، اوضاع فرهنگی و ساختار نظامی در قلمروهای وسیع آن که از اقوام و ملیت‌های گوناگون تشکیل یافته بود، در کتاب حاضر به طور دقیق مورد بررسی قرار گرفته است.

در جلد اول کتاب، تاریخ امپراطوری از بدو پیدایش و شکل‌گیری تا زمان اوج قدرت در قرن ۱۰ هجری / ۱۶ میلادی یعنی دوران حکومت سلطان سلیمان و سپس روند انحطاط آن تا اوایل قرن ۱۹ میلادی / ۱۴ هجری قمری مورد بررسی قرار می‌گیرد. در جلد دوم نیز تحت عنوان اصلاحات، انقلاب و جمهوری، ظهور ترکیه جدید ۱۸۰۸ - ۱۹۷۵ آورده شده، به بررسی تلاش‌های اصلاح‌طلبانه مهمی که در قرن نوزدهم

زمان دهمین سلطان عثمانی یعنی سلطان سلیمان قانونی (باشکوه) تبدیل به یک امپراطوری جهانی گردید که حدود مرزهای آن از یک طرف در اروپا تا مجارستان و رومانی و تمامی یونان و ناحیه بالکان و از طرف دیگر در افریقا تا تونس و الجزایر و در آسیا از شبه جزیره کریمه تا شبه جزیره عربستان و سوریه را در بر می‌گرفت.

امپراطوری عثمانی که به این ترتیب شکل گرفت نزدیک به ۶۵۰ سال به عنوان یک دولت قوی دارای حاکمیت بود و از قرن ۱۰ هجری / ۱۶ میلادی دارای مرزهای مشترک با کشور ما ایران بوده است و از این رو علاوه بر اهمیت این امپراطوری در سطح جهان و اروپا و منطقه خاورمیانه، برای تاریخ کشور ما ایران نیز دارای اهمیت و اعتبار زیادی است.

کتاب تاریخ امپراطوری عثمانی و ترکیه جدید عمدتاً بر اساس منابع و ماخذ طبقه‌بندی شده عثمانی تدوین یافته است و در ۲ جلد تاریخ طولانی این امپراطوری و چگونگی شکل‌گیری جمهوری ترکیه را در اختیار ما می‌گذارد.

مؤلف کتاب استانفورد جی. شاو استاد تاریخ ترکیه و خاور نزدیک در دانشگاه کالیفرنیا است و قبل از آن نیز استادیار و دانشیار کرسی تاریخ ترکیه در دانشگاه هاروارد بوده است. وی همچنین از بنو انتشار نشریه بین‌المللی مطالعات خاورمیانه از

■ تاریخ امپراطوری عثمانی و ترکیه جدید
■ استانفورد جی. شاو - ازل کورال شاو
■ مترجم: محمود رمضان زاده
■ ویراستاران: عبدالله کوثری - حسن تقی‌زاده
طوسی
■ ناشر: معاونت فرهنگی استان قدس رضوی
چاپ اول، ۱۳۷۰، ۲ جلد.

عثمانی‌ها گروهی از قبایل ترکمن ساکن شمال شرق ایران بودند که در آخرین سال‌های قرن هفتم هجری قمری / سیزدهم میلادی برای فرار از خطرات حملات مغولان همراه بسیاری از قبایل دیگر از ایران عبور کرده و راهی منطقه آناتولی شدند و در آنجا بود که نیروی نظامی خود را در خدمت سلاجقه روم که درگیر نبردهایی با امپراطوری بیزانس و سپس مغولان بودند، نهادند. در مقابل این خدمت توانستند صاحب ناحیه کوچکی به نام «سوگوت» در مرزهای غربی منطقه آناتولی با امپراطوری بیزانس شوند. زمانیکه ریاست این گروه به دست عثمان افتاد یعنی از سال ۶۷۹ هجری قمری / ۱۲۸۰ میلادی تلاش آنان برای تشکیل یک دولت نیز آغاز گردید تا اینکه در نتیجه فعالیت‌های اخلاف عثمان این حکومت قبیله‌ای در

میلادی به منظور حفظ امپراتوری از زوال حتمی صورت میگرفت و سپس وقایع اوایل قرن بیستم میلادی و جنگ جهانی اول که فروپاشی و اضمحلال امپراتوری عثمانی را در پی داشت و به ظهور ترکیه جدید انجامید مورد بررسی قرار میگیرد.

از ویژگیهای برجسته کتاب آنست که مؤلف کوشیده تاریخ عثمانی را به دور از تعصبات و دیدگاههایی که در دوران حاکمیت چندین سده این سلسله بر آن حاکم بوده و همچنین به دور از تعصبات و پیش داوریها و دیدگاههای جاه طلبانه اروپائیان در زمینه تاریخ این امپراتوری به رشته تحریر درآورد و همانطور که خود مؤلف در مقدمه کتاب گفته کوشید است با استفاده از مآخذ عثمانی و اروپائی در کنار یکدیگر و افزودن نتایج به دست آمده از پژوهشهای مؤلفان در آرشیوها و کتابخانههای عثمانی، از تاثیرات کج اندیشیهایی که در گذشته ویژگی بسیاری از نظر گامهای غربی درباره عثمانیها بوده است، بزرگماند و چشم اندازی منطقی و متعادل از زمینه مورد بحث ارائه دهد.

به هر حال این دولت (عثمانی) از ابتدای پیدایش به خاطر نقش غازیگری که در مجاورت مرزهای امپراتوری بیزانس داشت و پیشرویهای نظامی که در داخل قلمروی آن دولت انجام می داد و سرانجام به فتح قسطنطنیه در سال ۸۵۷ هجری قمری / ۱۴۵۳ میلادی توسط سلطان محمد دوم ملقب به فاتح انجامید، به عنوان دشمن شماره یک اروپائیان طی قرنهای متعادی به حساب می آمد، به خصوص که دامنه این فتوحات در این نقطه پایان نیافت بلکه تا قلب اروپا شروین نیز پیش رفت و این شهر چند بار مورد محاصره نیروهای عثمانی قرار گرفت.

از این رو تواریخی که طی این چند قرن از جانب اروپائیان در زمینه تاریخ عثمانی نگاشته شده است بعدور از تعصبات ملی و قومی و یا مذهبی نبوده و پیش داوریها در نگارش تاریخ توسط آنها تا حدودی تاثیر گذار بوده است.

اساس کار استانبورد جی. شاو و ازل کورال شاو در تدوین و تالیف کتاب حاضر این بوده که بیشترین استفاده را از منابع عثمانی به عنوان منابع اصلی کار خود نمایند و این کار را از لحاظ روش تحقیق و شیوه پژوهش در تاریخ یک کشور مناسبترین شیوه دانستند. ضمن آنکه از حجم بسیار وسیعی از منابع غیر عثمانی نیز در زمینه مورد بحث سود جسته و استفاده کردند تا از این طریق تاریخی بدون تحریف و اشتباه تعصب ارائه دهند.

از آنجا که منابع فارسی در زمینه تاریخ عثمانی و ترکیه در مقایسه با تاریخ سایر کشورها بسیار اندک است از این رو شاید اثر حاضر در زبان فارسی منبع منحصر بفردی است که تاریخ تشکیل امپراتوری عثمانی را در آناتولی تا حدود نیم قرن پس از فروپاشی آن یعنی قریب هفتصد سال را به شیوه نوین و بر اساس اسلوب تحقیق در تاریخ یکجا مورد بررسی قرار داده است. جلد اول کتاب تحت عنوان «امپراتوری غازیها: ظهور و سقوط امپراتوری عثمانی ۱۲۸۰ - ۱۸۰۸» به بخشهای زیر

مؤلفان کتاب به طور دقیقی روند ظهور و شکل گیری و سپس شکوفایی و قدرت نمایی و سرانجام انحطاط و سقوط امپراتوری عثمانی و سپس تاسیس دولت جدید ترکیه را مورد بررسی و تحقیق قرار داده اند

این کتاب شامل مباحث جالبی در ارتباط با تاریخ کشور ما مقارن عصر صفوی و افشاریه و زندیه می باشد.

تشکیلات نظامی - اوضاع فرهنگی - طبقه رعایا و تقسیم بندیهای مختلف - ساختار شهرهای عثمانی - ابداع بیگانه در امپراتوری - سلطان، قلب نظام عثمانی - میانی روابط و رفتار شخصی در جامعه عثمانی.

باب دوم: تمرکززدایی و اصلاحات سنتی در پاسخ به معارضه جوئیها.

۶- تمرکززدایی و اصلاحات سنتی ۹۶۴ - ۱۰۹۵ ه. ق / ۱۵۶۶ - ۱۶۸۳ م - بررسی علل سیاسی و نظامی انحطاط - عوامل اجتماعی و اقتصادی انحطاط - نشانه های انحطاط - قرارداد کاپیتولاسیون با فرانسه - فتح قبرس - جنگ با ایران مقارن دوره شاه عباس احیای قدرت عثمانی در حکومت مراد چهارم - سقوط بغداد - مفاهمه قصر شیرین - از سرگیری روند انحطاط - سالهای وزارت کوپرولو - فتح کورت.

۷- معارضه جوئیهای جدید و پاسخهای متقابل عثمانی ۱۰۹۵ - ۱۲۲۳ ه. ق / ۱۶۸۳ - ۱۸۰۸ م - بررسی جنگ نیروهای مقتدس وضع کارلوتیز - بن بست نظامی در اروپای مرکزی - عصر جدید زوال امپراتوری و انجام اصلاحات سنتی - سلطان احمد سوم و دوره ۷ لاله - جنگهای عثمانی با ایران مقارن دوره نادرشاه - جنگ با روسیه و اتریش - دوره سلطنت عبدالحمید اول - الحاق کریمه به روسیه نقطه عطف اصلاحات سنتی و نظم نوین سلیم سوم - دریچه های بسوی غرب - لشکر کشی فرانسه به مصر - مسئله شرق

۸- امپراتوری عثمانی: جامعه، دستگاه اداری و فرهنگ در عصر تمرکززدایی و اصلاحات سنت گرا ۹۷۴ - ۱۲۲۳ ه. ق / ۱۵۶۶ - ۱۸۰۸ م - بررسی دستگاه اداری و جامعه - تحولات فرهنگی.

جدل اول کتاب با نقشه زوال امپراتوری عثمانی و کتابشناسی تاریخ عثمانی تا سال ۱۲۲۳ ه. ق / ۱۸۰۸ مبه پایان می رسد. در این جلد همانطور که مشاهده میشود سعی شده شناخت کاملی از اوضاع سیاسی - اقتصادی - اداری - اجتماعی و فرهنگی عثمانی ارائه شود همچنین شامل مباحث جالبی در ارتباط با تاریخ کشور ما مقارن عصر صفوی و افشاریه و زندیه میباشد.

در جلد دوم کتاب بر خلاف جلد نخست، فهرست مطالب به طور خیلی مختصر چاپ شده و دلیل آن نیز مشخص نیست به صورت در این فرصت برای ارائه مشخصات این جلد نیز توضیحاتی درباره مطالب هر بخش داده میشود. جلد دوم کتاب تحت عنوان «اصلاحات، انقلاب و جمهوری - ظهور ترکیه جدید ۱۸۰۸ - ۱۹۷۵ میلادی» دارای ۶ فصل به ترتیب زیر است:

۱- آغاز اصلاحات نوین عثمانی: دوره محمود دوم ۱۲۲۳ - ۱۲۵۵ ه. ق / ۱۸۰۸ - ۱۸۳۹ م شامل مباحثی چون اصلاحات محمد علی پاشا در مصر - سرکوب قیامهای بالکان - انقلاب یونان - قیام ینی چری و واقعه فرخنده - مشاوران خارجی.

۲- عصر اصلاحات جدید: تنظیمات ۱۲۵۵ - ۱۲۹۳ ه. ق / ۱۸۳۹ - ۱۸۷۶ م شامل مباحثی چون دوران عبدالحمید اول - پدر تنظیمات مصطفی رشید پاشا. فرمان عالی گلخانه - مردان تنظیمات - نهادهای قانونگذاری - سازمان نظامی و

تقسیم شده است:
باب اول: ظهور امپراتوری عثمانی، ۶۷۹ - ۹۷۴ ه. ق / ۱۲۸۰ - ۱۵۶۶ م

۱- ترکها در تاریخ - شامل مباحثی چون اصل و نسب ترکها - امپراتوری گوگ ترک - سلجوقیان بزرگو جانشینان آنان و آناتولی در سدههای ششم و هفتم ه. ق / دوازدهم و سیزدهم م

۲- نخستین امپراتوری عثمانی - شامل مباحثی چون خاستگاه عثمانیها و عصر غازیان - نهادهای جامعه عثمانی در سده هشتم ه. ق / چهاردهم م - فروپاشی نخستین امپراتوری عثمانی: پایزید اول و دوره فخرت

۳- تاسیس دوباره امپراتوری عثمانی ۸۱۶ - ۸۵۵ ه. ق / ۱۴۱۳ - ۱۴۵۱ م - بررسی دوران حکومت محمد اول و مراد دوم بر خوردهای جدید با کشورهای اروپایی - جنگ صلیبی کوسوو.

۴- اوج قدرت عثمانی ۸۵۵ - ۹۷۴ ه. ق / ۱۴۵۱ - ۱۵۶۶ م - بررسی دوران حکومت محمد دوم و فتح قسطنطنیه - تجدید بنای استانبول - تحکیم امپراتوری و پایزید دوم - جنگ با ممالیک - جنگ باونیز - خطر صفویه در شرق - فتوحات شرق و سلطنت سلیم اول جنگ با صفویان - فتح آناتولی شرقی - فتح جهان عرب - آغاز جنبش جدلی - اوج عظمت عثمانی و سلیمان اول (باشکوه) - اصلاحات داخلی - لشکر کشی به مجارستان - فتح بین النهرین اعدام ابراهیم پاشا و آغاز سلطنت زنان حرم - نبرد با خانلارن هابسبورگ - مشکلات اقتصادی و فساد سیاسی.

۵- بررسی عوامل پویایی جامعه و دستگاه اداری عثمانی - بررسی موقعیت طبقه حاکم - تشکیلات دربار -

ترجمه فارسی آن توسط آقای محمود رمضانزاده این اثر را در اختیار خوانندگان و علاقمندان مباحث تاریخی قرار داده است.

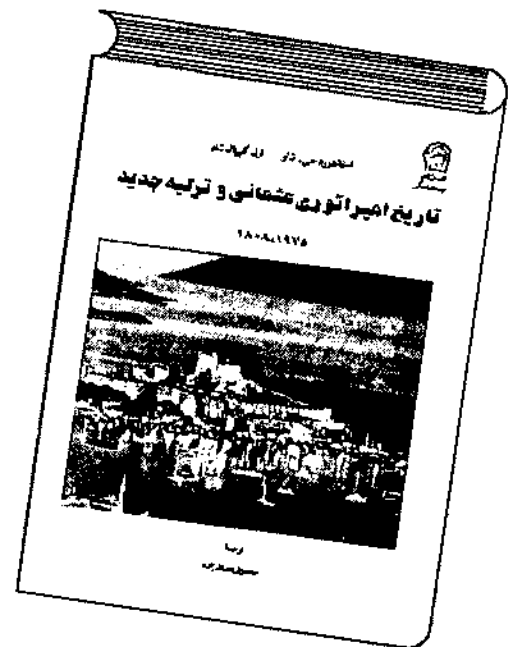
جلد دوم کتاب که مفصلتر از جلد اول آن است خواننده را با بحث‌های مهمی در باب وقایع تاریخ معاصر جهان و ریشه‌های تاریخی آن آشنا میسازد و اطلاعات جامعی از چگونگی شکل‌گیری و استقلال کشورهای نظیر صربستان، رومانی، بلغارستان و ملداوی در اروپا - شکل‌گیری کشورهای عربی در منطقه خاورمیانه و استقلال کشورهای افریقائی نظیر مصر و لیبی و تونس، در اختیار محققین قرار می‌دهد. همچنین ریشه بسیاری از اختلافات دوران معاصر نظیر بحران بالکان و مشکلات بوسنی و هرزه گوین - بحران کوزوو و ریشه اختلافات ترکیه با همسایگانش نظیر یونان، عراق و سوریه را در کتاب حاضر می‌توان مورد بررسی و ارزیابی قرار داد.

از امتیازات اثر فوق‌همانطور که در ابتدا نیز ذکر شد ارائه تحقیقی در باب امپراتوری عثمانی بنور از تعصب و پیشداوری و بر اساس اسناد و مدارک مستند موجود و دردسترس بوده است. مؤلفان کتاب در مقدمه چاپ دوم این اثر در پاسخ به نامه‌های بعضی از ارامنه که مدعی بودند در این کتاب به اندازه کافی به موقعیت آنان در امپراتوری عثمانی و رنج‌های آنان طی نیم قرن پایانی حیات امپراتوری توجه کافی نشده است. اینطور جواب‌گفته‌اند که اولاً اتکای اصلی آنان به منابع و ماخذ عثمانی بوده است ضمن آنکه به مقدار فراوان از منابع غیر عثمانی نیز در همه زمینه‌ها و همه مباحث سودجسته‌اند. ثانیاً علت اساسی مشکلات ارامنه را نظیر سایر اقلیت‌های قومی و مذهبی داخل امپراتوری عثمانی، نتیجه تراژدی و جستار فروپاشی نهایی جامعه‌های چند ملیتی می‌دانند. که در اثر حملات ویرانگر و وحشیانه خارجی، اقدام‌های تروریستی، قیام‌های ملی، قتل عام‌ها و کشتارهای متقابل و قحطی و بیماری که طی آن همه مردم اعم از مسلمان و غیر مسلمان قربانیانی دادند و عامل اصلی این جنایات نیز از همین مردم بودند.

در پایان نیز به این موضوع اشاره کرده‌اند که «این به سود همه اقوام و گروه‌های مربوط است که همه منابع موجود بی هیچ گونه پیشداوری و تعصبی بررسی شود. از آنجا که هر گونه پژوهش دیگری در این زمینه‌ها اطلاعات جدیدی به دست خواهد داد، تجدید نظر و انجام اصلاحات در این کتاب یا کتاب‌های مربوط به تاریخ عثمانی اجتناب‌ناپذیر خواهد بود. تنها از طریق مطالعه و کندو کاو در کلیه آثاری که پژوهشگران گوناگون در این زمینه فراهم می‌آورند - آنان هر یک از زاویه خاص و متفاوتی منابع و ماخذ مربوطه را تاویل و تفسیر می‌کنند - می‌توان تصویری قطعی از مسائل به‌دست داد. جنبه‌های مختلف حقیقت تنها زمانی آشکار می‌شود که ذهن جستجوگر خواننده همه تفسیرهای ارائه‌شده را بررسی کند و از خلال آنها به نتایج مورد نظر خود دست یابد.»

این کتاب اطلاعات جامعی از چگونگی شکل‌گیری و استقلال کشورهای نظیر صربستان، رومانی، بلغارستان و ملداوی در اروپا، شکل‌گیری کشورهای عربی در منطقه خاورمیانه و استقلال کشورهای آفریقایی نظیر مصر و لیبی و تونس در اختیار محققین قرار می‌دهد

اساس کار استانفورد جی شاو و ازل کورال شاو در تالیف کتاب حاضر این بوده که بیشترین استفاده را از منابع عثمانی به عنوان منابع اصلی کار خود بنمایند

اساسی سال ۱۳۴۰ ه. ق. / ۱۹۲۷ م. - جنگ داخلی - معاهده سور ۱۳۳۹ ه. ق. / ۱۹۲۰ م. - جنگ ترک‌ها و ارامنه - کنفرانس و معاهده لوزان.

۶- جمهوری ترکیه ۱۳۹۵-۱۳۴۲ ه. ق. / ۱۹۲۳-۱۹۷۵ م. - بررسی عصر مصطفی کمال آتاتورک ۱۳۳۲-۱۳۵۷ ه. ق. / ۱۹۲۳-۱۹۳۸ م. - ناسیونالیسم - مردم باوری - دین زدایی - دولت گرایی و توسعه اقتصادی جمهوری ترکیه - مرگ آتاتورک و سال‌های حکومت اینونو - بی‌طرفی ترکیه در جنگ جهانی دوم - بحران پس از جنگ - ملحق شدن ترکیه به غرب - لیبرالیسم جدید - بروز مخالفت‌های سیاسی و حزب‌مکرات - انقلاب ۲۷ مه سال ۱۳۸۰ ه. ق. / ۱۹۶۱ م. - سیاست‌های جمهوری دوم در بخش ضمیمه جلد دوم نیز اساسی وزیران اعظم و نخست وزیران عثمانی از سال ۱۲۵۵ - ۱۳۴۱ ه. ق. / ۱۸۳۹ - ۱۹۲۲ م. به همراه اساسی رؤسای جمهور ترکیه و نخست وزیران این کشور تا سال ۱۹۷۵ م. / ۱۳۹۵ ه. ق. آورده شده است.

رویه‌برفته می‌توان گفت که مؤلفان، وقایع ۵ قرن اول حکومت ترکان عثمانی را در جلد اول کتاب و وقایع یک قرن و نیم باقی از حیات آن حکومت و دولت ترکیه جدید را در جلد دوم کتاب مورد بحث و بررسی قرار داده‌اند. کتاب حاضر به اعتراف مؤلف حاصل تلاشی ۲۰ ساله و پژوهش و تحقیق در آرشیوهای عثمانی و سایر مجموعه‌های فرهنگی در اروپا و ایالات متحده است که آن را با یاری همسرش ازل کورال شاو به رشته تحریر درآورده است. شیوه نثر و بیان مطالب نیز بسیار ساده و روان است و

اداری ولایات - نظام مالیاتی تنظیمات و مشکلات مالی - آموزش و پرورش و دیوانسالاری جدید - مهاجرت به امپراتوری - نوسازی ارتباطات - بحران لبنان - علل جنگ کریمه - مشکلات امپراتوری در هرزه گوین و بوسنی - بحران بلغارستان - بحران بالکان.

۳- اوج تنظیمات: سلطنت عبدالحمید دوم ۱۲۹۷-۱۳۲۷ ه. ق. / ۱۸۷۹ - ۱۹۰۹ م. شامل مباحثی چون بحران بین‌المللی - قانون اساسی سال ۱۲۹۳ ه. ق. / ۱۸۷۶ م. - نظام حکومتی ولایات - معاهده سان‌استفانو - کنگره برلین - اشغال مصر به دست قوای بریتانیا - مسئله ارامنه - جنگ یونان و ترکیه - مسئله مقدونیه - نوسازی امپراتوری - جنبش ترک‌های جوان - اسلام‌یسم و پان اسلام‌یسم - ترکیسم و پان ترکیسم.

۴- دوره ترک‌های جوان ۱۳۲۶-۱۳۳۷ ه. ق. / ۱۹۰۸ - ۱۹۱۸ م. - شامل بررسی دوران سلطنت عبدالحمید دوم در چارچوب قانون اساسی - شورش آوریل ۱۳۳۷ ه. ق. / ۱۹۰۹ م. - ظهور و سقوط کمیته اتحاد و ترقی - جنگ‌های بالکان - ضیاء گوکاپ و شالوده‌های ناسیونالیسم ترکی - اسلام‌طلبان و جنبش وحدت اسلامی - تجدیدگرایان - امپراتوری در جنگ جهانی اول نخستین حرکت‌های انقلاب عربی - رقابت در قفقاز - اضمحلال امپراتوری عثمانی ۱۳۳۷ ه. ق. / ۱۹۱۸ م. - ترک مناصحه مدرس.

۵- جنگ استقلال ترک‌ها ۱۳۳۷-۱۳۴۲ ه. ق. / ۱۹۱۸ - ۱۹۲۳ م. - بررسی عملکرد نیروهای مقاومت ملی - پروتکل آمانیا - کنگره ارزروم - کنگره سیواس - آخرین مجلس عثمانی - مجلس کبیر ملی در مقام حکومت آنکارا - قانون